

THE ROLE AND IMPORTANCE OF FACTORING IN SHORT-TERM FINANCING OF ENTERPRISES

ULOGA I ZNAČAJ FAKTORINGA U KRATKOROČNOM FINANCIRANJU PODUZEĆA

STOJANOVIC, Slobodan & MRVICA MAĐARAC, Sandra

Abstract: *The availability of capital and appropriate sources of financing of business activities is one of the key elements needed to achieve competitive position and survival of the company. Factoring is the alternative way of short-term financing of company working capital which is carried out by selling undue accounts receivables to specialized financing institutions at appropriate discount. The paper indicates the role and importance of factoring financing for business operations in modern conditions, and outlines the structure and features of the factoring market in Croatia.*

Key words: *factoring, accounts receivables, short-term financing, working capital*

Sažetak: *Dostupnost kapitala i odgovarajućih izvora financiranja poslovnih aktivnosti jedan je od ključnih elemenata ostvarenja konkurentske pozicije i opstanka poduzeća. Faktoring predstavlja alternativni način kratkoročnog financiranja radnog kapitala poduzeća koji se provodi ustupanjem nedospjelih potraživanja od kupaca specijaliziranim financijskim institucijama uz plaćanje odgovarajuće naknade. U radu se ukazuje na ulogu i značaj faktoringa za poslovanje poduzeća u suvremenim uvjetima te daje prikaz strukture i značajki tržišta faktoringa u Hrvatskoj.*

Ključne riječi: *factoring, potraživanja, kratkoročno financiranje, radni kapital*

Authors' data: Slobodan, **Stojanovic**, univ. spec. oec., predavač, Veleučilište Lavoslav Ružička u Vukovaru, Županijska 50, Vukovar, stojanovic@vevu.hr; Sandra, **Mrvica Mađarac**, mr. sc., predavač, Veleučilište Lavoslav Ružička u Vukovaru, Županijska 50, Vukovar, smrvica@vevu.hr

1. Uvod

Suvremeni globalizacijski i ekonomski procesi snažno utječu na dinamiku i složenost tržišnih odnosa koji determiniraju i usmjeravaju poslovanje poslovnih subjekata na međunarodnim i lokalnim tržištima. Splet različitih društveno-ekonomskih čimbenika utječe na financijski položaj i financijsku uspješnost poduzeća, a dostupnost odgovarajućih izvora kapitala i mogućnost financiranja operativnih aktivnosti postaje jedan od ključnih elemenata osiguranja konkurentne pozicije i mogućnosti opstanka poduzeća na određenom poslovnom području. Velikim korporacijama s razgranatim poslovanjem i snažnim financijskim kapacitetom na raspolaganju su brojni i različiti izvori financiranja. Istovremeno, mala i srednja poduzeća (SME) uslijed povećanih rizika koji prate njihovo poslovanje vrlo često su suočena s ograničenim pristupom tržištima kapitala i financijskim institucijama te manjkom novčanih sredstava što negativno utječe na troškove financiranja, poziciju likvidnosti i mogućnost sveukupnog razvoja takvih subjekata. Stoga su, prije svega, takva poduzeća u relativno većoj mjeri usmjerena na alternativne izvore i tehnike kreditiranja kao što su najmovi, faktoring, robni krediti, zajmovi na temelju zaloga imovine i drugi, čije korištenje rezultira smanjenjem kreditnih i drugih rizika te osigurava potrebna sredstva za financiranje poslovanja [1]. U strukturi ukupnih izvora faktoring zauzima važno mjesto kao oblik financiranja kratkotrajne imovine odnosno obrtnog kapitala poduzeća. Stoga se u nastavku rada ukazuje na ulogu i značaj faktoringa kao alternativnog izvora kratkoročnog financiranja poduzeća te se daje prikaz strukture i razvoja tržišta faktoringa u Hrvatskoj.

2. Pojam i vrste faktoringa

Factoring kao način financiranja poslovanja postoji od davnih vremena. Prema dostupnim izvorima koncept faktoringa nastaje prije 4000 godina u Mezopotamiji, dok razvoj modernog faktoringa otpočinje u razdoblju srednjeg vijeka u Italiji koju tijekom 14. i 15. stoljeća naseljavaju židovski trgovci bježeći od vjerskog progona iz Španjolske. Iako nisu smjeli posjedovati zemlju imali su mogućnost baviti se trgovinom pa započinju otkupljivati pravo prodaje uroda poljoprivrednih kultura od poljoprivrednih proizvođača prije obavljanja žetvenih radova. Također, unaprijed otkupljuju i financiraju pošiljke žitarica upućene u daleke destinacije [2]. U vrijeme naseljavanja američkog kontinenta, faktoring je dominantan način financiranja prekomorskog poslovanja između britanskih i američkih kompanija, posebice u tekstilnoj industriji kada su faktori imali i funkciju prodajnih agenata koji su robu uzimali u komisiju. Nakon 1930. godine faktoring se u SAD-u širi u područje veleprodaje i maloprodaje odjevnih i drugih tekstilnih predmeta, a poslije drugog svjetskog rata postaje jedan od uobičajenih načina financiranja obrtnog kapitala i u ostalim djelatnostima [3].

Danas se faktoring definira kao oblik kratkoročnog financiranja radnog kapitala temeljem prodaje nedospjelih potraživanja uz diskont specijaliziranoj financijskoj instituciji koja preuzima naplatu potraživanja [4]. Potraživanja od kupaca predstavljaju oblik kratkotrajne imovine koja nastaje na osnovu prodaje proizvoda i

usluga kupcima uz odgodu plaćanja u pravilu do 120 ili 180 dana. Stoga se kod faktoringa radi o financiranju robnih potraživanja od strane trećeg poslovnog subjekta, faktora, koji klijentu osigurava naplatu i upravljanje potraživanjima. Usluge faktoringa mogu obavljati specijalizirane financijske institucije ili posebni odjeli unutar banaka. Na temelju ugovora o faktoringu (cesiji) prodavatelj potraživanja (klijent) ustupa (cedira) faktoru svoja nedospjela kratkotrajna potraživanja od kupaca (dužnika) iz ugovora o isporuci dobara i/ili usluga, pri čemu preuzima daljnji rizik naplate ustupljenih potraživanja [5].

Dakle, u ugovoru o cesiji pojavljuju se tri subjekta i to prodavatelj potraživanja (cedent, klijent), dužnik (cesus, kupac) i faktoring društvo (faktor). Financiranje kratkotrajnih potraživanja provodi se isplatom avansa klijentu u visini od 70% do 90% nominalnog iznosa potraživanja umanjenog za iznos troškova naknade, a preostali iznos potraživanja umanjen za kamatu obračunanu na isplaćeni avans isplaćuje se po naplati potraživanja od cesusa [6].

S obzirom na ključne značajke ugovora o faktoringu, razlikujemo nekoliko vrsta faktoring poslova [7]. Tako prema domicilu razlikujemo domaći i međunarodni (uvozno-izvozni) faktoring, a prema funkciji pravi (potpuni) i nepravi (nepotpuni). Domaći faktoring podrazumijeva postojanje tri poslovna subjekta (prodavatelj potraživanja, dužnik i faktor) iz iste države, dok kod međunarodnog faktoringa postoje četiri subjekta iz dvije države (prodavatelj potraživanja, faktoring društvo, dužnik iz inozemstva i korespondentsko faktoring društvo iz inozemstva). Kod pravog ili bezregresnog faktoringa faktor preuzima rizik platežne nesposobnosti dužnika, dok kod nepravog ili regresnog faktoringa to nije slučaj, jer u skladu s ugovornim uvjetima postoji mogućnost naplate potraživanja od prodavatelja potraživanja ukoliko dužnik ne izvrši svoju obvezu u roku dospijeća. S obzirom na obavljanje dužnika o ustupanju potraživanja razlikujemo objavljeni i neobjavljeni faktoring.

Za obavljanje uslugu faktoring društvo naplaćuju određenu cijenu koja se temelji na volumenu faktoring transakcija, rokovima plaćanja, bonitetu i statusu klijenta i slično. Ne postoji standardni način oblikovanja cijene usluga faktoringa, već se svakom klijentu pristupa pojedinačno. U načelu, cijena faktoring usluge sastoji se od (1) faktoring kamate na korištena financijska sredstva koja uobičajeno iznosi 1,5% do 3% iznad osnovne kamatne stope, (2) administrativne naknade za upravljanje potraživanjima koja se određuje na temelju vrijednosti faktoring prometa i uobičajeno iznosi od 0,75% do 2,5% navedene vrijednosti prometa i (3) faktoring naknade za preuzimanje rizika naplate potraživanja od dužnika koja uobičajeno iznosi od 0,5% do 2% vrijednosti faktoring prometa [8].

3. Značaj i funkcije faktoringa

Financiranje radnog kapitala pomoću faktoringa osigurava poduzeću ubrzanje novčanog tijeka i povećanje razine likvidnosti. Prema podacima međunarodne organizacije faktoring kompanija, Factors Chain International, ukupna vrijednost faktoring transakcija u svijetu u 2011. iznosi više od 2015 milijardi eura, pri čemu je

ostvaren porast od 22,28% u odnosu na prethodnu godinu. Od navedenog iznosa više od 86% čini domaći faktoring, dok ostatak čine uvozno-izvozne faktoring transakcije [9]. Iako ovaj tip financiranja mogu koristiti svi poslovni subjekti bez obzira na veličinu, posebno je pogodan za mala i srednja poduzeća koja imaju otežan pristup klasičnim kreditnim izvorima financiranja. U slučajevima gdje postoji problem informacijske asimetrije na relaciji između zajmotražitelja i zajmoprimatelja te otežana mogućnost i/ili nemogućnost dobivanja kredita, faktoring kroz otkup nedospjelih potraživanja omogućuje financiranje na temelju bonitetne ocjene i rizičnosti dužnika, a ne imatelja potraživanja [10]. Upravo stoga faktoring je prikladan za poduzeća koja se nalaze u relativno slaboj financijskoj poziciji i ne ispunjavaju uvjete za sklapanje uobičajenih kreditnih aranžmana, ali generiraju potraživanja prema financijski jakim poduzećima koja redovito i u rokovima dospjeća izvršavaju svoje obveze. Potrebno je istaknuti kako faktoring ne predstavlja način naplate loših potraživanja za koje postoji velika vjerojatnost nemogućnosti naplate, već alat za ubrzanje novčanog tijeka u poduzeću kojim se kvalitetna potraživanja ustupaju faktoru prije roka dospjeća uz plaćanje odgovarajuće naknade i kamate. Faktoring društva pomno ocjenjuju bonitet dužnika i rizičnost naplate, što prijeći mogućnost ustupanja potraživanja upitne kvalitete i ukazuje kako uporaba faktora od strane poduzeća utječe pozitivno na selekciju kupaca te u konačnici smanjuje vrijednost spornih i loših potraživanja. Pravi faktoring podrazumijeva provedbu tri vrste usluga odnosno funkcija. To su usluge (1) financiranja, (2) osiguranja naplate (tzv. del credere rizik) i (3) upravljanja potraživanjima [11]. Avansnom isplatom otkupljene tražbine u visini od 70% do 90% nominalnog iznosa prije roka dospjeća faktor kratkoročno financira klijenta. Ostatak potraživanja umanjen za troškove faktor će isplatiti klijentu po naplati potraživanja. Preuzimanjem del credere rizika faktor preuzima rizik naplate potraživanja od dužnika, a postajući vlasnikom potraživanja faktor upravlja kupcima te pruža poduzeću odnosno klijentu niz usluga u području kreditne politike poduzeća. Kao jedan od načina financiranja koje koristi poduzeće faktoring ima niz prednosti. Osnovne prednosti financiranja putem faktoringa su ubrzanje novčanog tijeka i pristupa radnom kapitalu, poboljšanje likvidnosti, bolja financijska pozicija, kreditni rejting i solventnost, veći prihodi od prodaje, smanjenje rizičnosti naplate, smanjenje administrativnih i operativnih troškova u području upravljanja potraživanjima, rast poduzeća bez dodatnog zaduživanja, brži pristup potrebnim izvorima financiranja i drugi [12].

4. Struktura i značajke tržišta faktoringa u Hrvatskoj

U Hrvatskoj poslove faktoringa obavljaju kreditne institucije i specijalizirana društva registrirana za obavljanje faktoringa. Važeći zakonski okvir propisuje nadzor Hrvatske narodne banke (HNB) za poslove faktoringa koji se obavljaju kao dio registrirane djelatnosti kreditnih institucija, dok je nadzor posebno registriranih faktoring društava reguliran Zakonom o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga (Narodne novine, br. 140/05). U Hrvatskoj trenutno ne postoji poseban zakonski propis koji određuje način osnivanja, licenciranja i poslovanja faktoring društava, već su poslovi faktoringa definirani Zakonom o obveznim odnosima

(Narodne novine, br. 35/05 i 41/2008) kroz institut naplatne cesije te ostalim zakonskim i podzakonskim aktima kojima je regulirano poslovanje poduzeća. Broj faktoring društava kontinuirano se povećavao u Hrvatskoj od 2003. kada su zabilježene prve aktivnosti u području faktoringa pa sve do konca 2010. (tablica 1). Posebnost tržišta faktoringa jest prevladavajuće vlasništvo rezidenata u ukupnoj vlasničkoj strukturi, što izdvaja ovaj dio financijskog tržišta u odnosu na druge segmente financijskog sektora u kojima prevladava vlasništvo nerezidenata. Prema podacima HANFE za 3. kvartal 2011. samo tri društva su u vlasništvu nerezidenata. Vrijednost ukupne aktive dosegla je vrhunac u 2009. nakon koje slijedi pad od 18% u 2010. god. što je izravna posljedica ekonomske krize te blagi oporavak u 2011. Prosječna godišnja stopa rasta za prve tri godine promatranog razdoblja iznosila je 29,01% što ukazuje na snažnu ulogu faktoringa kao izvora kratkoročnog financiranja u Hrvatskoj.

Opis	31.12. 2007.	31.12. 2008.	31.12. 2009.	31.12. 2010.	30.09. 2011.
Broj aktivnih faktoring društava	10	13	15	19	17
Aktiva (u mlrd. kn)	4,205	6,343	7,007	5,748	5,770

Tablica 1. Broj faktoring društava i ukupna aktiva (31.12.2007. do 30.09.2011.)

Tržište faktoringa obilježava visoki stupanj koncentracije mjeren Herfindahl-Hirschmanovim indeksom koji je za 3. kvartal 2011. iznosio 2250 bodova. Društvo s najvećim udjelom od 43,20% u ukupnoj aktivi svih društava jest Erste factoring, koje zajedno s Raiffeisen factoringom i Prvim faktorom ostvaruje udjel od 82,50% [13]. Ukoliko analiziramo osnovne stavke kratkotrajne imovine u razdoblju od 31.12.2008. do 30.09.2011. (tablica 2), razvidno je kako faktoring potraživanja pokazuju trend relativnog porasta u odnosu na druge stavke (osim za 2009.) te koncem razdoblja čine više od 47% ukupno iskazane imovine.

Kratkotrajna imovina	31.12. 2008.	31.12. 2009.	31.12. 2010.	30.09. 2011.	Udio u % za 2011.
1. Faktoring	2,163	2,000	2,267	2,700	47,64
<i>a) domaći fakt.</i>	2,020	1,923	2,158	2,596	45,81
<i>b) izvozni fakt.</i>	0,044	0,015	0,064	0,021	0,004
<i>c) uvozni fakt.</i>	0,099	0,062	0,045	0,083	0,01
2. Eskont mjenica	2,801	1,973	1,379	1,444	25,48
3. Dani zajmovi	0,030	0,061	0,072	0,138	2,44
4. Dani depoziti	0,998	2,529	1,496	1,071	18,90
5. Ostalo	0,336	0,393	0,447	0,314	5,54
6. Ukupno	6,328	6,956	5,661	5,667	100,00

Tablica 2. Struktura kratkotrajne imovine faktoring društava (u mlrd. kuna)

U strukturi faktoring potraživanja više od 95% čini domaći faktoring koji podrazumijeva otkup faktura od domaćih kupaca iz Hrvatske, dok je udjel

međunarodnog faktoringa zanemariv. Prema podacima HANFE, domaći faktoring obilježava pravo regresa za više od 80% ukupnih potraživanja što je odlika nepravog faktoringa koja osigurava naplatu potraživanja od klijenta u slučaju neizvršavanja obveze dužnika u roku dospelosti. Za razliku od faktoringa eskont mjenica s više od 25% udjela u 2011. iskazuje trend relativnog smanjenja u promatranom razdoblju u kojemu se vrijednost eskontiranih mjenica izražena u kunama prepolovila. Od ostalih stavki potrebno je izdvojiti depozite u bankama s izrazito visokim udjelom u ukupnoj kratkotrajnoj imovini od 36% u 2009. god. i 26% u 2010. god. što ukazuje na nemogućnost plasmana raspoloživih financijskih sredstava faktoring društava kroz otkup kvalitetnih potraživanja poduzeća. Faktoring društva svoje poslovanje financiraju prije svega dugoročnim i kratkoročnim kreditima inozemnih banaka i drugih financijskih institucija. Podaci u tablici 3 pokazuju kako navedeni izvori čine više od 90% ukupne pasive u prve dvije godine odnosno oko 80% u druge dvije godine promatranog razdoblja. Udjel kratkoročnih kredita inozemnih banaka i financijskih institucija povećao se s nekih 50-tak posto u 2008. na više od 73% na koncu promatranog razdoblja. Razvidno je značajno smanjenje dugoročnih inozemnih kredita u strukturi izvora 2010. i 2011. godine. Tako u 2010. god. dolazi do 90%-nog smanjenja ovih izvora u odnosu na 2009. godinu. Općenito, nakon prijelomne 2009. godine dolazi do promjene trendova u poslovanju pa tako i do povećanja udjela kratkoročnih izvora na oko 90% ukupno iskazane pasive.

Izabrani izvori financiranja	31.12. 2008.	31.12. 2009.	31.12. 2010.	30.09. 2011.
1. Kapital i rezerve	150,46	172,42	243,66	262,43
2. Dugoročni krediti banaka				
a) domaći	0,22	2,17	2,22	1,99
b) inozemni	2303,04	2754,68	298,98	294,06
3. Kratkoročni krediti banaka				
a) domaći	251,12	258,60	508,48	794,25
b) inozemni	3473,82	3509,41	4434,90	4167,26

Tablica 3. Osnovni izvori financiranja faktoring društava (u mil. kuna)

S obzirom na ostvarene financijske rezultate poslovanja podaci HANFE pokazuju značajan pad dobiti nakon oporezivanja koji se dogodio 2009. u odnosu na 2008. kada se navedeni pokazatelj smanjio za 43% na 38,62 mil. kuna. U 2010. ponovno dolazi do oporavka i porasta dobiti faktoring kuća za 155% na 96,37 mil. kuna [14].

5. Zaključak

Financiranje poslovanja podrazumijeva dostupnost odgovarajućih izvora financiranja i njihovo strukturiranje u skladu s potrebama poduzeća. Uloga i značaj faktoringa kao kratkoročnog izvora financiranja radnog kapitala od izuzetne je važnosti posebice za mala i srednja poduzeća. Model faktoringa osigurava financiranje poduzeća ustupanjem potraživanja faktoru uz plaćanje pripadajućih troškova na temelju rizičnosti naplate i procjene boniteta dužnika, što omogućuje pristup novčanim

sredstvima i relativno slabijim poduzećima koja raspolažu kvalitetnim kupcima. Ubrzanje novčanog tijeka i poboljšanje likvidnosti koje donosi faktoring ogleda su u ukupnom volumenu i rastu faktoring transakcija u svijetu. Analizirani podaci o faktoring uslugama u Hrvatskoj ukazuju na brzi rast i razvoj tržišta te prihvaćanje faktoringa kao izvora financiranja poslovanja od strane domaćih poslovnih subjekata.

6. Literatura

- [1] Bakker, M.; Klapper, L. & Udell, G. (2004). *Financing Small and Medium-size Enterprises with Factoring: Global Growth and Its Potential in Eastern Europe*, The World Bank, ISBN 83-89188-17-1, Warsaw, Poland
- [2] Diversified Financial Services (2012). History of Invoice Factoring, *Dostupno na:* <http://www.dfsfactoring.com/history-of-invoice-factoring.html>, *Pristup:* 26-04-2012
- [3] Papadimitriou, D.; Phillips, R. & Wray, R. (1994). Community-Based Factoring Companies and Small Business Lending, *Dostupno na:* <http://ssrn.com/abstract=133148>, *Pristup:* 24-04-2012
- [4] Brealey, R.; Myers, S. & Marcus, A. (2007). *Osnove korporativnih financija*, MATE d.o.o., ISBN 978-953-246-039-1, Zagreb
- [5] Cirkveni, T. (2008). Faktoring – prodaja tražbina radi financiranja poslovanja. *Računovodstvo, revizija i financije*, br. 8/2008, str. 45-51, ISSN 0353-8087
- [6] Paro, A. (2009). Faktoring i forfaiting kao izvor financiranja, *Zbornik radova s 44. simpozija Financije i računovodstvo u zaštiti hrvatskog gospodarstva od recesije*, Gulin, D. (ur.), str. 38-45, ISBN 978-953-277-028-5, Pula, 06/2009, HZRFD, Zagreb
- [7] Gomez, C. (2008). *Financial Markets, Institutions and Financial Services*, Prentice-Hall of India, ISBN 978-81-203-3537-0, New Delhi, India
- [8] Business Link (2012). Factoring and invoice discounting: the basics – the cost of factoring and invoice discounting, *Dostupno na:* <http://www.businesslink.gov.uk/bdotg/action/detail?itemId=1073791097&r.i=1073791094&r.l1=1073858790&r.l2=1084596842&r.l3=1073924180&r.s=sc&r.t=RESOURCES&type=RESOURCES>, *Pristup:* 23-04-2012
- [9] Factors Chain International (2012). Accumulative Turnover Figures for All FCI Members, *Dostupno na:* <http://www.fci.nl/about-fci/statistics/accumulative-factoring-turnover-fci-members>, *Pristup:* 03-05-2012
- [10] International Finance Corporation (2011). The Role of "Reverse Factoring" in Supplier Financing of Small and Medium Sized Enterprises, *Dostupno na:* [http://www.ifc.org/ifcext/gfm.nsf/AttachmentsByTitle/BL-SupplierFinancing-LKlapper/\\$FILE/BL-SupplierFinancing-LKlapper.pdf](http://www.ifc.org/ifcext/gfm.nsf/AttachmentsByTitle/BL-SupplierFinancing-LKlapper/$FILE/BL-SupplierFinancing-LKlapper.pdf), *Pristup:* 22-04-2012
- [11] Vidučić, Lj. (2008). *Financijski management*, Računovodstvo, revizija i financije, ISBN 978-953-6121-85-4, Zagreb
- [12] Ivanovic, S.; Baresa, S. & Bogdan, S. (2011). Factoring: Alternative model of financing. *UTMS Journal of Economics*, Vol. 2, No. 2, str. 189–206, ISSN 1857-6974
- [13] HANFA (2012). Kvartalni bilten Q3 2011. *Dostupno na:* <http://www.ripe.hanfa.hr/hr/publiciranje/izvjescal>, *Pristup:* 29-04-2012
- [14] HANFA (2012). Godišnje izvješće 2010. *Dostupno na:* <http://www.ripe.hanfa.hr/hr/publiciranje/izvjescal>, *Pristup:* 27-04-2012

Photo 122. Road sign / Putokaz